

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

SAK NR 13468810 14/22-123

**ETTERFORSKING AV POLITIOVERBETJENT A OG
UTRYKNINGSPOLITIET I SØR-NORGE FOR MULIG BRUDD PÅ
TAUSHETSPLIKT****Sammendrag og konklusjon**

Utrykningspolitiet (UP), distrikt Sør-Norge, publiserte på Snapchat et bilde av X under blodprøvetaking på legevakten. Ved publiseringen var det også opplysninger om at X var mistenkt for ruspåvirket kjøring, ikke hadde førerkort, hadde innrømmet bruk av hasj og at hendelsen fant sted i xxx. Bildet ble publisert av politioverbetjent A, og det ble ikke innhentet samtykke fra X før fotograferingen og publiseringen.

Snapchaten ga personer som kjenner X rimelig mulighet til å identifisere ham, og det foreligger objektivt sett brudd på taushetsplikten. Videre mener Spesialenheten at politioverbetjent A opptrådte i strid med tjenestepliktene for politiets bruk av sosiale medier. Spesialenheten er imidlertid ikke overbevist om at publiseringen på Snapchat kan karakteriseres som grovt uaktsomt. Saken henlegges derfor for henne etter bevisets stilling.

Spesialenheten har vurdert om UP Sør-Norge som foretak kan straffes. UP Sør-Norges retningslinjer for bruk av Snapchat er uklare og til dels mangelfulle, særlig knyttet til formålet med bruken av Snapchat, og kravet til samtykke ved behandling av personopplysninger. Politioverbetjent A hadde heller ikke fått nødvendig informasjon og opplæring i bruken. Spesialenheten mener imidlertid at dette ikke representerer straffbart brudd på tjenesteplikter, og også for UP som foretak henlegges forholdet etter bevisets stilling.

Saken oversendes sjefen for Utrykningspolitiet for gjennomgang av retningslinjene med tanke på å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av taushetsplikt, personvern og formålet ved bruken av Snapchat.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

Spesialenheten for politisaker

Post: Postboks 93, 2301 HAMAR
Tel: 62556100 Faks: 62556102
E-post: post@spesialenheten.no

Anmeldelsen

Y og Z har i e-post 7. januar 2022 til Spesialenheten for politisaker anmeldt UP for brudd på taushetsplikt. Det er i anmeldelsen vist til at UP, Sør-Norge, 6. januar 2022 publiserte et bilde på sin Snapchat-konto som viser blodprøvetaking av en person, en tekst og emojis. Bildet fulgte som vedlegg til anmeldelsen. Det er i anmeldelsen gjort gjeldende at bildet og bildeteksten avslører flere kjennetegn som er tilstrekkelig til at personen vil være identifiserbar. Det er videre vist til at UP har opplyst til Y at de senere slettet bildet av hensyn til personvern, og i anmeldelsen fremholdt at dette må anses som en innrømmelse av at politiet har brutt taushetsplikten.

Spesialenhetens etterforskning

Spesialenheten har innhentet kopi av dokumenter i politiets straffesak med saksnummer 1563xxxx og utskrift fra politioperativt system (PO-logg) knyttet til hendelsen som ledet til blodprøvetakingen. Spesialenheten har mottatt UPs retningslinjer for bruk av Snapchat, både i versjonen som var gyldig på tidspunktet bildet ble publisert og i versjon som ble oppdatert kort tid etter hendelsen.

UP har opplyst at bildet ble publisert av politioverbetjent A, og hun er av Spesialenheten avhørt som mistenkt. Politibetjent B og politiinspektør C er avhørt som vitner.

Spesialenheten har gjort en rekke forsøk på å avhøre X, som er personen som ble avbildet, men har ikke lyktes i å komme i kontakt med ham.

Nærmere om sakens faktum

På bakgrunn av opplysningene i saken legger Spesialenheten til grunn at en patrulje fra UP Sør-Norge, bestående av politioverbetjent A og politibetjent B, 6. januar 2022 stanset en bil i xxx. Bilen ble ført av X. X ble av politiet oppfattet som åpenbart påvirket, og han opplyste at han hadde røyket hasj dagen i forveien. Han hadde ikke gyldig førerkort. Politiet tok X med til xxx-legevakt for blodprøve og klinisk undersøkelse.

Under blodprøvetakingen på legevakten tok politioverbetjent A et bilde av X. Bildet viser X avbildet fra brystet og ned sittende i en stol. Det som trolig er helsepersonell er så vidt synlig i kanten av bildet, og synes å feste et strasebånd på Xs venstre arm. X er iført lys brune vintersko, en dongeribukse med litt spesielt mønster på knærne, samt mørke klær på overkroppen både en svart genser og en mørk jakke. Xs venstre underarm er avbildet uten bekledding, og det er ikke synlige tatoveringer eller lignende kjennetegn på armen.

Politioverbetjent A publiserte bildet på UP Sør-Norges Snapchatkonto ca. to timer etter at det ble tatt, og med følgende tekst: "UP stanset fører uten gyldig førerkort som innrømmet bruk av hasj. Blei også anmeldt for det samme i desember. Her på legevakten for blodprøve". Øverst i bildet er teksten "xxx" påført med stor skrift og midt på bildet er det lagt på en bitmoji av en politidame og en "forbudt-emoji".

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 2 av 14

Politiet ba ikke om Xs samtykke til at bildet ble tatt, og heller ikke til at det ble publisert på Snapchat.

Politioverbetjent A har forklart at det ikke var mulig å identifisere X på bildet, og at det aldri var hennes intensjon å henge ut eller krenke noen ved å dele bildet. Ifølge A opplyser de som regel hvor hendelser har funnet sted ettersom UP Sør-Norge dekker et stort geografisk område. Hun mener også at hendelsen ble lagt ut på Twitter fra operasjonssentralen, og at det også der fremkom at det skjedde i xxx.

Hun mener det ikke var relevant å innhente samtykke fra X fordi bildet ikke var identifiserende, og fordi det ville bli feil å innhente samtykke fra en ruset person. Politibetjent B har gitt samsvarende forklaring, og har i tillegg forklart at det varierer om det innhentes samtykke. Hun fikk se bildet før det ble publisert, og de var på patruljen enige om at det var greit å legge det ut.

Politioverbetjent A hadde fått i oppgave å bidra til drift av Snapchat-kontoen til UP Sør-Norge, der de skulle dele bilder fra UPs hverdag. Formålet var å informere i forebyggende hensikt. Ifølge politioverbetjent A ble det aktuelle bildet lagt ut for å informere om at de tok personer som de mistenkte for kjøring i ruspåvirket tilstand. Politiinspektør C, som er distriktslederen for UP Sør-Norge og politioverbetjent As nærmeste leder, har også forklart at formålet med Snapchat-gruppen skulle være forebyggende, med særlig fokus på ungdom som UP ikke nådde på andre plattformer.

Om etableringen av Snapchat-kontoen legger Spesialenheten til grunn at politiinspektør C sommeren/høsten 2021 sendte ut en e-post med informasjon om at det skulle opprettes en Snapchat-gruppe, og med spørsmål om noen ønsket å drifte gruppen. Politioverbetjent A har forklart at hun ikke besvarte e-posten fordi hun ikke ønsket et slikt ansvar.

Snapchat-kontoen ble opprettet 27. september 2021. Fem redaktører skulle ha ansvar for hvert sitt geografiske område av UP-distriktet, og det var disse som hadde anledning til å publisere snaper. Før kontoen ble opprettet hadde politiinspektør C og kommunikasjonsrådgiver en samling med redaktørene der de la planer om hvordan de skulle gjøre dette. Det ble også opprettet en bildebank hvor mannskapene kunne legge inn bilder som redaktørene kunne benytte.

Innledningsvis manglet det en redaktør for Telemark. Etter at kontoen ble opprettet spurte derfor politiinspektør C om politioverbetjent A ville være redaktør. Politioverbetjent A har forklart at hun ble lagt til som redaktør i gruppen og fikk sms fra politiinspektør C om at de skulle snakkes nærmere. Politioverbetjent A hørte ikke mer, men fikk etter hvert beskjed fra redaktørgruppen om at det var ønskelig at det ble delt flere bilder og at flere tok ansvar for å gjøre dette. Politioverbetjent A skrev tilbake at hun ikke hadde fått informasjon om hvordan det skulle gjøres. Hun fikk brukernavn og passord til Snapchat-gruppen, men ingen øvrig informasjon, veiledning eller retningslinjer om publisering av bilder. Ettersom hun kom sist inn i redaktørgruppen kan hun ikke utelukke at de andre hadde fått mer informasjon enn henne.

Ifølge politioverbetjent A fikk hun tilsendt reviderte retningslinjer på e-post 21. januar 2022, og så da at de opprinnelige retningslinjene var fra 1. mai 2021. På en fellesparole i månedsskiftet november/desember 2021 ble det gitt informasjon om

Underskrevet digitalt
Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 3 av 14

bruken av Snapchat, men denne handlet om at de skulle legge ut så mange bilder som mulig for å få flere følgere. Det ble ikke informert om retningslinjer.

Politioverbetjent A fulgte UP Sør-Norge, Midt-Norge og Øst-Norge på Snapchat, og publiserte tilsvarende det hun så andre publiserte i disse gruppene. Hun la ut bilder innimellom, avhengig av hvor mange bilder som lå i en felles bildebank og når hun hadde mulighet. Det skulle helst legges ut noe hele tiden for å gi følgerne daglig informasjon, og fordi det var et ønske om å ha flest mulig følgere. Politioverbetjent A har forklart at det kom meldinger fra både politiinspektør C og vedkommende som hadde hovedansvar for kontoen om at det var ønskelig at det ble delt bilder. Politioverbetjent A følte derfor at hun måtte være med på å publisere bilder.

Heller ikke politibetjent B hadde sett retningslinjer for bruk av Snapchatkontoen, og har forklart at det virket å være en konkurranse mellom UP-distriktene om hvem som fikk flest følgere. I den forbindelse har hun vist til e-post 21. januar 2022 fra politiinspektør C til mannskapet i Sør-Norge, som har emnet "Oppdaterte retningslinjer for Snapchat og oppdatert "Vær varsom"-plakat", og følgende tekst:

"Mange av dere er veldig flinke til å sende inn bilder i Bildebanken på Signal, men vi skulle gjerne hatt enda flere bilder både fra kontroller og andre hverdagsøyeblikk.

Vedlagt ligger gjeldene retningslinjer for Snapchat og UPs "Vær varsom"-plakat. Snapchat til D3 ble slettet fordi man hadde lagt ut et bilde av et narkotikabeslag, så her gjelder det å være varsom. Det har også kommet reaksjoner på "reklame" i snap'ene.

Distrikt Øst er nå på Snapchat og de har uttalt at de skal få flere "følgere" enn oss, og det må vi ikke la skje."

Politinspektør C har forklart at Snapchat-kontoen fengte, men at det ikke var fokus på å ha mange følgere og at det i utgangspunktet ikke skulle være noen konkurranse mellom distriktene. Noen kan nok ha uttalt at det var en konkurranse, og hun kan ikke utelukke at noen oppfattet det slik. Hun selv kan nok også ha sagt noe om at de skulle gjøre sitt beste slik at flest mulig fulgte dem, men for henne var det viktigst at de fikk målgruppen som følgere og at de forsøkte å gjøre det de la ut mest mulig interessant.

Ifølge politiinspektør C ble retningslinjer for bruken av Snapchat-kontoen publisert på politiets intranett av kommunikasjonsrådgiveren, men hun vet ikke tidspunktet for dette. Hun har også forklart at hun selv og kommunikasjonsrådgiveren hadde tilgang til redaktørgruppen. Hun kunne se hva som ble lagt inn i bildebanken, og derfor fjerne ting som ikke var egnet for publisering. Verken hun eller kommunikasjonsrådgiveren kontrollerte hva som ble publisert, og de kunne ikke kontrollere det redaktørene selv la ut direkte. Politinspektør C oppfattet at det innad i redaktørgruppen var en god diskusjonsgruppe, som kanskje hadde blitt enda bedre etter at foreliggende sak kom opp.

Retningslinjene ble sendt ut til alle i revidert utgave etter hendelsen. I de nye retningslinjene er det tatt inn to nye punkter om taushetsplikt og personvern. Forut for foreliggende sak lå det ingen føringer knyttet til fotografering av personer i sårbare situasjoner, og de hadde ikke hatt dette som et eget tema. Politinspektør C tror nesten hvem som helst kunne lagt ut tilsvarende bilde som A publiserte, og har

Underskrevet digitalt
Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 4 av 14

vist til at de var veldig nye på området og ikke hadde drevet publisering på Snapchat lenge.

Spesialenhetens vurdering

1. Innledning

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1.

Saken er for politioverbetjent A vurdert som mulig overtredelse av straffeloven § 209 om brudd på taushetsplikt og straffeloven § 172 om grovt uaktsom tjenestefeil.

2. Brudd på taushetsplikt

Straffeloven § 209 setter straff for den som røper opplysning som han har taushetsplikt om i henhold til lovbestemmelse eller forskrift. Skyldkravet er grov uaktsomhet eller forsett.

Det følger av politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1 at enhver som er ansatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om noens personlige forhold.

Taushetsplikten i § 23 første ledd nr. 1 er imidlertid ikke til hinder for at opplysningene brukes når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte, jf. politiregisterloven § 24 nr. 2.

Opplysningene politioverbetjent A publiserte gjaldt uten tvil Xs personlige forhold, og var derfor i utgangspunktet taushetsbelagte. Spørsmålet blir imidlertid om individualiserende kjennetegn i tilstrekkelig grad var utelatt fra snapen slik at unntaket i politiregisterloven § 24 nr. 2 kommer til anvendelse.

I Ragnar L. Auglend og Henry John Mæland, Politirett, 3. utg. (2016) uttales på side 579 følgende om politiregisterloven § 24 nr. 2:

"Lovteksten gir anvisning på to alternative former for anonymisering. For det første kan altså opplysningene gis i statistisk form, ... For det andre kan anonymiseringen skje ved at individualiserende kjennetegn blir utelatt. Her vil det nærmere innholdet måtte avgjøres konkret. At navn utelates, vil sjelden være tilstrekkelig. Sentrale momenter i vurderingen er bl.a. hvilke koblingsdata mottageren allerede sitter med, og hvor gjennomsliktig det aktuelle miljøet eller lokalsamfunnet er. Taushetsplikten er først ivaretatt når det er utelatt så mange individualiserende "kjennetegn" at mottakeren i det enkelte tilfellet ikke har rimelig mulighet til å koble informasjonen til konkrete personer. Det innebærer at den som utleverer opplysningene, må anse det som rimelig sikkert at den personen opplysningene gjelder, ikke kan gjenkjennes uten betydelige anstrengelser fra mottakerens side. For at beskyttelsesbehovet skal være ivaretatt, må m.a.o. vedkommende være i samme situasjon som om opplysningene ikke var blitt kommunisert."

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 5 av 14

Mottakere av politioverbetjent As snap må legges til grunn å være samtlige følgere av UP Sør-Norge på Snapchat. Spesialenheten mener opplysningene i snapen ikke kan anses identifiserende for denne gruppen som sådan, ettersom personer uten kjennskap til X ikke ville kunne spore opplysningene til ham ved bruk av åpent tilgjengelige kilder. Bildet som ble publisert viste ikke Xs ansikt, og heller ikke kjennetegn som tatoveringer eller lignende. Bekledningen var også relativt ordinær, med unntak av buksen som hadde noen tverrgående striper på knærne. Opplysningene i snapen om at hendelsen fant sted i xxx, at X ikke hadde førerkort, innrømmet bruk av hasj og ble anmeldt i desember, sammenholdt med den noe karakteristiske buksen, medførte etter Spesialenhetens mening at personer som kjenner X hadde en rimelig mulighet til å identifisere ham. Spesialenheten har ikke lyktes med å komme i kontakt med X, og vet derfor ikke om han faktisk er blitt gjenkjent. Dette har imidlertid ingen betydning for vurderingen, og vilkåret for å gjøre unntak for taushetsplikten etter politiregisterloven § 24 nr. 2 var derfor ikke oppfylt.

Spesialenheten har etter dette kommet til at det objektivt sett foreligger brudd på taushetsplikten, men er ikke overbevist om at politioverbetjent As publisering på Snapchat kan karakteriseres som grovt uaktsomt. Det vises til at hun foretok en vurdering av om snapen var tilstrekkelig anonymisert, og diskuterte dette med politibetjent B før publiseringen. I en slik situasjon kan Spesialenheten vanskelig se at det er grunnlag for sterk bebreidelse. Straffelovforfølgningen mot politioverbetjent A for mulig overtredelse av straffeloven § 209 henlegges derfor etter bevisets stilling.

3. Grovt uaktsom tjenestefeil

3.1. Rettslig utgangspunkt

Straffeloven § 172 setter straff for den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet og grovt bryter sin tjenesteplikt. Tjenesteplikten kan være fastsatt i lov eller forskrift, i arbeidsavtalen, instruks eller etter pålegg fra overordnede, jf. Ot.prp.nr.8 (2007-2008) punkt 9.17.3.

Kravet om at bruddet må være grovt innebærer at bagatellmessige forgåelser ikke omfattes. Om dette vilkåret uttales det i Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.2.4, s. 338:

"Vilkåret har betydning på to punkter: For det første må avviket fra korrekt handlemåte være grovt. For det andre må det være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning."

Skyldkravet er grov uaktsomhet, jf. straffeloven § 23.

Spesialenheten vil først redegjøre for reguleringen av politiets bruk av sosiale medier, for derved å fastlegge hvilke tjenesteplikter som tillå politioverbetjent A da hun publiserte bildet av X på Snapchat. Deretter blir spørsmålet om hun grovt har brutt en av disse tjenestepliktene, og om et eventuelt grovt brudd kan bebreides henne som grovt uaktsomt.

Underskrevet digitalt
Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 6 av 14

3.2. Regulering av politiets bruk av sosiale medier

3.2.1. Lovgivning

Politiets bruk av sosiale medier må være i tråd med bestemmelser i åndsverkloven og personopplysningsloven.

Åndsverkloven § 104 ilegger forbud mot å gjengi eller offentliggjøre "fotografi som avbilder en person" uten samtykke av den avbildede. Samtykke kan unnlates for blant annet bilder som har «aktuell og allmenn interesse» og bilder der «personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet». Bestemmelsen må tolkes i lys av Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 10 om ytringsfrihet, og Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 om retten til privatliv. Vernet etter åndsverkloven § 104 forutsetter at personen kan identifiseres. Spesialenheten legger til grunn at det må oppstilles tilsvarende krav til anonymisering som etter politiregisterloven § 24 nr. 2, for at offentliggjøring av et bilde ikke skal anses vernet etter bestemmelsen i åndsverkloven.

Personopplysningsloven, som består av nasjonale regler og EUs personvernforordning (GDPR), regulerer behandling av personopplysninger. I GDPR artikkel 4 nr. 1 er personopplysninger definert som "enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person". Den identifiserbare fysisk person er "en person som direkte eller indirekte kan identifiseres, særlig ved hjelp av en identifikator, f.eks. et navn, et identifikasjonsnummer, lokaliseringsoplysninger, en nettidentifikator eller ett eller flere elementer som er spesifikke for nevnte fysiske persons fysiske, fysiologiske, genetiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sosiale identitet". Oppregningen av elementene som kan bidra til identifisering er ikke uttømmende. Det er videre ikke noe vilkår at opplysningene faktisk har blitt knyttet til en bestemt fysisk person, det er tilstrekkelig at det er mulig å benytte identifikatorene for å fastsette identiteten. I Dag Wiese Schartum, Personvernforordningen – en lærebok (2020) side 44 og 45 er det om denne vurderingen uttalt følgende:

"I veldig mange tilfeller vil identifisering kunne skje på en så enkel måte at opplysninger utvilsomt må regnes som "personopplysninger"... Utenfor denne kjernen av sikre tilfeller har vi imidlertid en tvilssone der det er nødvendig å vurdere mer inngående om vi har med personopplysninger å gjøre eller ikke. Når vi gjør slike tvilsvurderinger, er det viktig å vurdere på *systemnivå*. Det er ikke nødvendigvis så interessant å kunne påvise muligheter for at det i individuelle tilfeller kan være tvil om tilstrekkelig identifisering kan skje ... Det avgjørende er derfor hva den typiske situasjonen kan sies å være for alle opplysninger som vil komme til å bli behandlet av systemet. Antas den typiske situasjonen å være at det vil kunne være mulig og sannsynlig at identiteter kan bringes på det rene, bør alle opplysningene behandles som personopplysninger, selv om en konkret kan argumentere for at det kan forekomme unntak."

Publisering på Snapchat vil i lovens forstand kunne være "behandling" av personopplysninger, jf. GDPR artikkel 4 nr. 2, og omfattes av personopplysningslovens saklige virkeområde, jf. personopplysningsloven § 2 og GDPR artikkel 2.

For å kunne behandle personopplysninger på lovlig måte må den behandlingsansvarlige både ha et behandlingsformål og et behandlingsgrunnlag. I Dag Wiese Schartum, op.cit. side 101 flg. fremgår at et behandlingsformål må være berettiget, det vil si at det må være legitime, rimelige og forventede grunner for formålet. Behandling av opplysninger som ikke kan begrunnes ut fra den behandlingsansvarliges virksomhet, ikke vil være

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 7 av 14

berettiget. I offentlig sektor, herunder politiet, vil formålet i stor grad følge av lovgivningen. GDPR artikkel 6 og 9 angir behandlingsgrunnlag. Artikkel 9 gjelder behandling av særlige kategorier av personopplysninger, herunder opplysninger om etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, seksuell orientering mv., og anses ikke å komme til anvendelse i foreliggende sak. Det bemerkes imidlertid at vilkårene i artikkel 6 og 9 anses å være kumulative.

Av GDPR artikkel 6 nr. 1 fremgår følgende:

"Behandlingen er bare lovlig dersom og i den grad minst ett av følgende vilkår er oppfylt:

- a) den registrerte har samtykket til behandling av sine personopplysninger for ett eller flere spesifikke formål
- b) behandlingen er nødvendig for å oppfylle en avtale som den registrerte er part i, eller for å gjennomføre tiltak på den registrertes anmodning før en avtaleinngåelse,
- c) behandlingen er nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse som påhviler den behandlingsansvarlige
- d) behandlingen er nødvendig for å verne den registrertes eller en annen fysisk persons vitale interesser,
- e) behandlingen er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt
- f) behandlingen er nødvendig for formål knyttet til de berettigede interessene som forfølges av den behandlingsansvarlige eller en tredjepart, med mindre den registrertes interesser eller grunnleggende rettigheter og friheter går foran og krever vern av personopplysninger, særlig dersom den registrerte er et barn."

Etter Spesialenhetens mening vil bokstav b) til f) ikke være anvendelige for politiets bruk av sosiale medier, herunder Snapchat, og det som da gjenstår er vilkåret om samtykke fra den som får sine personopplysninger behandlet.

3.2.2. Sentrale retningslinjer

Det er fra sentralt hold gitt flere retningslinjer og veiledere som konkret knytter seg til politiets bruk av sosiale medier. I Politidirektoratets rundskriv 2011/002 "Bruk av sosiale medier i politi- og lensmannsetaten", fremgår blant annet at offentlige virksomheter må ivareta informasjonssikkerhet og personvern, og at taushetsbelagt informasjon og opplysninger som bryter personvernet ikke skal deles på sosiale medier. Videre fremgår det at politiet skal fremstå imøtekommende, men med en viss profesjonell avstand, at man i språk, uttrykk og øvrig fremferd skal huske på at man representerer politiet, og at det krever høy bevissthet for å kunne ytre seg på vegne av politiet. I Politidirektoratets rundskriv er det vist til Direktoratet for forvaltning og IKTs (Difi) "Veileder i sosiale medier for forvaltningen" fra 2010, og at blant annet denne danner grunnlag for statens og politiets bruk av sosiale medier.

I Difis veileder er det også fremhevet at offentlige virksomheter må ivareta informasjonssikkerheten og innbyggernes personvern. Det fremgår at virksomhetene bør utarbeide interne retningslinjer for håndtering av personopplysninger i ulike sosiale medier, inkludert rutiner for tilfeller der taushetsbelagte eller andre sensitive personopplysninger kan bli eksponert. Det er fremhevet at dersom retningslinjene skal ha noen hensikt, må de være forankret og kjent blant medarbeiderne. Difi har også gitt eksempler på hva retningslinjene bør inneholde. I veilederen er det med henvisning til

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 8 av 14

blant annet personopplysningsloven vist til at offentlige virksomheter ikke har anledning til å dele personopplysninger i sosiale medier, og at bruk av sosiale medier stiller store krav til offentlige ansattes etiske opptreden.

Politidirektoratet utarbeidet i 2018 "Politiets strategi for sosiale medier 2018/06". I denne strategien er det blant annet lagt til grunn at "[s]osiale medier er et viktig møtested for befolkning og politi, og kan bygge tillit, skape trygghet, forebygge lovbrudd og ulykker og bidra til operativt politiarbeid i form av tips". Strategien inneholder blant annet kriterier for etablering av politiets profiler, og kan ikke sies å etablere noen plikter som berører problemstillingene foreliggende sak reiser.

Digitaliseringsdirektoratet, tidligere Difi, ga 18. september 2020 ut "Rettleiing i sosiale medium for offentlig forvaltning". Veiledningen inneholder informasjon om sosiale mediers egenskaper, innhold og effekter, samt temaer som politikk og forvaltning, privat bruk, universell utforming, arkivering og personvern. Under kapittelet "Innhold" fremgår følgende:

"Sosiale medium handlar hovudsakeleg om å formidle innhald som skapar verdi for mottakaren. Avsendaren må dermed presentere budskapet på ein måte som mottakaren opplever som verdifull og engasjerande. Dette vil bidra til å spreie innhaldet til fleire.

Dersom det er personar som er hovudtema i biletet, skal du alltid ha samtykke frå alle som, direkte eller indirekte, kan bli identifiserte på bileta før dei blir delte."

Under kapittelet "Effekter" fremgår at målene for bruken av sosiale medier bør være sammenfallende med de andre målene man har for virksomheten og kommunikasjon, og at antall følgere, hvor mange som klikker "liker" eller tall på visninger egner seg dårlig som målekriterium.

Under temaet "Personvern" er det fremhevet at offentlige virksomheter må som behandlingsansvarlig virksomhet løpende vurdere om krav til personvern er ivaretatt når de bruker ulike sosiale medier.

3.2.3. Lokale retningslinjer

Spesialenheten har mottatt to versjoner av UPs retningslinjer for bruk av Snapchat. Retningslinjene er utgitt 1. mai 2021, og den første versjonen er revidert 16. desember 2021. Den andre versjonen er revidert 13. januar 2022, og da etter at politioverbetjent A publiserte bildet av X. Av begge versjoner fremgår at de er utarbeidet på bakgrunn av Politidirektoratets retningslinjer for mediehåndtering, Politidirektoratets strategi for bruk av sosiale medier, Politidirektoratets etiske retningslinjer og sjef UPs medieinstruks.

Av den første versjonen av retningslinjene fremgår at forebygging er politiets hovedstrategi, og at UP skal ha "en synlig tilstedeværelse på nett og i de kanaler som målgruppene er tilstede. Politiet skal være til stede der folk er, også på sosiale medier". Det fremkommer at bruken av Snapchat er valgt spesielt med tanke på målgruppen 18-24 år, og at utrykningspolitiet skal jobbe forebyggende ved å informere, kommunisere, gi råd/veiledning ut til målgruppen.

Underskrevet digitalt
Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 9 av 14

Under overskriften "Innhold" fremgår følgende:

- Film og stillbilder
- Først: Hva vil jeg med budskapet? Hvilken effekt er det ønskelig å oppnå?
- Faktabaserte snaps:
 - o Hverdagsøyeblikk fra kontroller.
 - o Rapport om antall reaksjoner osv. fra et kontrollsted.
 - o Informative, "oppdragende" snapper – uten "pekefinger".
 - o Faktabokser /temabasert.
- Uformelle snaps:
 - o Behind the scenes.
 - o Med eller uten humor.
 - o Bilder av politibil.
 - o Matpauser."

Versjonen har avslutningsvis et punkt kalt "Personvern/GDPR", hvor det blant annet fremgår:

"Husk samtykke fra de dere evt. tar bilde av: Samtykke fra eksterne (ikke politiansatte) bør være skriftlig eller filmes."

Bilde og video fra sak som er under etterforskning bør som utgangspunkt ikke legges ut, evt. hør med jourhavende jurist/FSI først."

I den nyeste versjonen er punktet "Personvern/GDPR" flyttet lengre frem i retningslinjene, gitt overskriften "Taushetsplikt og personvern (GDPR)". Foruten informasjonen som tidligere var inntatt, er det lagt til følgende punkt:

"1. Ansatte i politiet er pålagt taushetsplikt med hjemmel i politiloven § 24, forvaltningsloven §§ 13 til 13 f, og i politiregisterloven kapittel 5 og 6.

Politiregisterloven kapittel 6 omfatter begrensningene i taushetsplikten, og i lovens § 24 fremgår det at polititjenestemenn «plikter å hindre» at andre får «adgang eller kjennskap» til det de «i forbindelse med tjenesten eller arbeidet» får vite om «noens personlige forhold».

2. Politiet skal behandle personopplysninger på en lovlig og sikker måte. Personopplysningsloven og politiregisterloven regulerer hvordan politiet håndterer personopplysninger."

3.3. *Grovt brudd på tjenesteplikt*

Det er på det rene at samtykke fra X ikke ble innhentet før politioverbetjent A fotograferte og publiserte bildet av ham på Snapchat.

Selv om det ikke fremgår klart av ordlyden, antar Spesialenheten at kravet i UPs retningslinjer til samtykke ved fotografering gjelder dersom det tas bilder som identifiserer den avfotograferte. Det er lagt opp til at tjenestepersonene som publiserer på Snapchat selv skal foreta vurderingen av om bildet og tekst inneholder så vidt identifiserende opplysninger til at samtykke må innhentes. Dette synes i hvert fall å ha vært oppfatningen blant tjenestepersonene.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 10 av 14

Politioverbetjent A var riktignok ikke kjent med UPs retningslinjer, men foretok likevel en vurdering som retningslinjene gir anvisning på. På bakgrunn av vurderingen ovenfor i punkt 2, mener Spesialenheten at offentliggjøringen av snapen både var vernet etter åndsverkloven § 104 og innebar behandling av personopplysninger, slik at samtykke skulle vært innhentet. Det er grunn til å bemerke at dersom samtykke ikke ble innhentet fordi tjenestepersonene mente X var for ruset, skulle han åpenbart heller ikke ha blitt fotografert.

Spesialenheten har videre vanskeligheter med å se at innholdet i snapen kan begrunnes ut fra et forebyggingsformål, slik det er angitt i UPs retningslinjer. Det må for eksempel stilles spørsmål om i hvilken grad opplysningene i snapen om at X hadde innrømmet bruk av hasj og var anmeldt i desember, kan virke forebyggende. Dersom politioverbetjent As tanke var å informere om at UP stanset personer som de mistenkte for kjøring i ruspåvirket tilstand, noe som må anses å være i tråd med formålet i retningslinjene, kunne dette også vært gjort på annen måte enn å fotografere X.

Politioverbetjent A må etter dette sies å ha opptrådt i strid med tjenestepliktene for bruk av sosiale medier. Spesialenheten finner ikke grunn til å vurdere nærmere om bruddet er grovt, ettersom det også her må anses tvilsomt om politioverbetjent A har opptrådt grovt uaktsomt.

Saken gir ikke grunn til å vurdere nærmere eventuelle øvrige tjenesteplikter knyttet til politioverbetjent As bruk av Snapchat.

Straffeløpfølgingen mot henne for mulig overtredelse av straffeloven § 172 henlegges derfor etter bevisets stilling.

4. *Straffansvar på foretaksnivå*

Spørsmålet blir om UP Sør-Norge som foretak kan straffes for overtredelse av straffeloven § 172 om grovt uaktsom tjenestefeil. Vurderingen av straffansvar her vil særlig knytte seg til om retningslinjene for bruk av Snapchat er mangelfulle eller uklare, om det er gitt mangelfull informasjon til og opplæring av mannskapene som skal bruke Snapchat, og om ledelsen har ført tilstrekkelig kontroll med bruken.

Av straffeloven § 27 fremgår at "[n]år et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Dette gjelder selv om ingen enkeltperson har utvist skyld eller har skyldvne etter § 20".

Høyesterett har i dom HR-2021-797 lagt til grunn at det objektive ansvaret for foretaksstraff som følger av ordlyden i straffeloven § 27, ikke er forenlig med straffebegrepet i EMK artikkel 6 nr. 2 og artikkel 7, slik dette er fastlagt i EMDs storkammerdom 28. juni 2018. Ifølge storkammerdommen kreves det en «mental link» mellom handlingen og de faktiske omstendighetene som statuerer straffansvaret, noe som medfører at det for foretaksstraff må oppstilles vilkår om at det er utvist subjektiv skyld. Simpel uaktsomhet er tilstrekkelig.

I Borgarting lagmannsretts dom 24. august 2021, LB-2020-180443, ble det reist spørsmål om kravet til at det må foreligge en «mental link» forutsetter at det kan pekes ut enkeltpersoner som med den nødvendige skyld har overtrådt straffebudene i det de handlet på vegne av selskapet, eller om foretaket kan holdes ansvarlig for anonyme gjerningspersoner og kumulative handlinger. Lagmannsretten kunne verken se at

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 11 av 14

spørsmålet var behandlet i HR-2021-797 eller praksis fra EMD, og mente at det ville være mulig å etablere en «mental link» både mellom anonyme gjerningspersoner og lovovertrедelsen, og ved kumulasjon av flere personers handlinger. Anke over lagmannsrettens lovanvendelse ble ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 8. desember 2021 fremmet til behandling.

I foreliggende sak er det ingen enkeltpersoner som kan sies å ha overtrådt straffebudet og handlet uaktsomt på vegne av UP Sør-Norge. Dersom Borgarting lagmannsretts syn legges til grunn, blir spørsmålet om UP Sør-Norge ved anonyme og kumulative handlinger har overtrådt straffeloven § 172, og om handlingene kan bebreides som uaktsomme.

Spesialenheten bemerker innledningsvis at det fra sentralt hold er gitt generelle rammer for politiets arbeid med sosiale medier, og at det i stor grad er overlatt til distriktene/særorganene å organisere dette arbeidet. Utover generelle henvisninger til taushetsplikt- og personvernreglene, viser gjennomgangen av de sentrale retningslinjene et fravær av nærmere veiledning for hvilke krav som stilles til publisering på sosiale medier.

Som nevnt er formålet med UP Sør-Norges bruk av Snapchat forebygging. Utover at det i UPs retningslinjer fremgår at det skal jobbes forebyggende ved å informere, kommunisere og gi råd/veiledning, er det ikke gitt nærmere retningslinjer for hvordan formålet skal oppnås ved bruk av Snapchat. Det er riktignok gitt eksempler på hva som kan publiseres, og oppfordret til at det før publisering skal tenkes gjennom hva man vil med budskapet. Eksempelene som gis er imidlertid ikke knyttet nærmere opp til det angitte formålet, og enkelte av eksemplene kan overhodet ikke begrunnes ut fra formålet. Spesialenheten viser blant annet til at det vanskelig kan ses hvordan publisering av bilder fra matpauser kan bidra i politiets forebyggingsvirksomhet.

Det bemerkes også at det under Spesialenhetens etterforskning har fremkommet opplysninger om at det ved bruken av Snapchat-kontoen ligger et element av konkurranse om å få flest følgere. Dette er åpenbart ikke et berettiget formål, og således ikke i tråd med personopplysningsloven. En slik holdning medfører også økt risiko for at det kan publiseres opplysninger som for øvrig er i strid personopplysningsloven, samt politiregisterloven og åndsverkloven.

Ut fra formålet med bruken av Snapchat i UP, er det heller ingen grunn til at tjenestepersoner skal foreta publisering av informasjon under tjenesteoppdrag. Slik bruken av Snapchat nå synes å praktiseres, er tjenestepersonene forventet å ha publisering på Snapchat i tankene og overlatt til dels vanskelige vurderinger knyttet til personvern og taushetsplikt, samtidig som de utfører tjenesteoppdrag. Dette vil både kunne påvirke tjenesteutøvelsen og medføre risiko for feilvurderinger ved publiseringen. Spesialenheten mener av den grunn at bruken av Snapchat i større grad bør planlegges og være mer gjennomtenkt, og at dette bør fremgå klart av retningslinjene.

Blant annet på bakgrunn av redegjørelsen ovenfor i punkt 3.2.1 bør det ikke være opp til den enkelte tjenesteperson å vurdere om fotografering og publisering på sosiale medier kan skje uten hinder av taushetsplikten og vernet etter åndsverkloven, eller innebærer behandling av personopplysninger, slik at samtykke kreves. Fotografering og publisering på sosiale medier av bilder og opplysninger knyttet til fysiske personer, bør etter Spesialenhetens mening derfor alltid kreve samtykke. UP Sør-Norges retningslinjer burde vært tydeligere på når samtykke skal innhentes.

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 12 av 14

I lys av ovennevnte er UPs retningslinjer uklare og til dels mangelfulle også etter revideringen i januar 2022.

Det må videre forventes at politiet har en organisering og en ledelse som sikrer at tjenestepersonene opptrer i samsvar med lov og retningslinjer. Det er overordnede ansvar å føre kontroll med hvilke metoder som brukes av de ansatte i oppdragsløsningen, og dette må da også gjelde ved politiets bruk av sosiale medier i tjenesten. Blant annet på bakgrunn av politiinspektør Cs forklaring, mener Spesialenheten at ledelsen i UP Sør-Norge i for liten grad har kontrollert bruken av Snapchat.

Spesialenheten legger til grunn at det fra UP Sør-Norge ble gitt informasjon om bruken av Snapchat til tjenestepersoner som ble gitt redaktøransvar. Årsaken til at politioverbetjent A ikke fikk denne informasjonen var at hun kom inn som redaktør på et senere tidspunkt enn de andre. Det er selvsagt uheldig at politioverbetjent A ikke fikk nødvendig informasjon før hun fikk adgang til å publisere på Snapchat. Spesialenheten har ingen opplysninger om at den opplæring som ble gitt øvrige redaktører har vært mangelfull eller ufullstendig.

Spesialenheten har kommet til at manglene ved retningslinjene, unnlattelsen av å føre kontroll med bruken av Snapchat og unnlattelsen av å gi politioverbetjent A informasjon og opplæring, verken enkeltvis eller samlet kan sies å representere grovt brudd på tjenesteplikter. Avgjørelsen har imidlertid budt på tvil hva gjelder vurderingen av grovheten av bruddet. Spesialenheten har også ved vurderingen sett hen til at rettsstilstanden hva gjelder foretaksstraff for anonyme og kumulative feil må anses noe uavklart.

For UP Sør-Norge henlegges saken etter bevisets stilling.

Administrativ vurdering

De forhold Spesialenheten har påpekt ovenfor i punkt 4 gir grunnlag for å oversende vedtaket til sjefen for Utrykningspolitiet for administrativ vurdering i medhold av påtaleinstruksen § 34-7 andre ledd. Gjennomgangen bør omfatte retningslinjene for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av taushetsplikt, personvern og formålet ved bruken av Snapchat. Av samme grunner oversendes også vedtaket til Politidirektoratet for administrativ gjennomgang med nasjonalt perspektiv.

I tilknytning til den administrative gjennomgangen bemerkes at Spesialenheten har behandlet en rekke andre saker hvor tjenestepersoner har benyttet snapchat/sosiale medier på en måte som innebar blant annet straffbare taushetsbrudd. I årsrapportene for både 2019 og 2020 er temaet viet egen oppmerksomhet. En administrativ gjennomgang hos Politidirektoratet burde etter Spesialenhetens syn derfor også omfatte at politiledelsen i både politidistrikt og særorgan er bevisst viktigheten av å skape en god kultur rundt bruk av sosiale medier, med stor oppmerksomhet om de særskilte fallgruver rundt personvern og taushetsplikt.

Saksbehandler er juridisk rådgiver Camilla Lie.

Underskrevet digitalt
Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 13 av 14

Vedtak

Straffeforfølgingen mot politioverbetjent A for mulig overtredelse av straffeloven § 209 og § 172 henlegges etter bevisets stilling.

Straffeforfølgingen mot Utrykningspolitiet Sør-Norge for mulig overtredelse av straffeloven § 172 henlegges etter bevisets stilling.

Politioverbetjent A underrettes om vedtaket.

I medhold av påtaleinstruksen § 34-7 andre ledd, oversendes vedtaket til sjefen for Utrykningspolitiet og Politidirektoratet for administrativ vurdering.

Y og Z orienteres om avgjørelsen i eget brev.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 13. mars 2022

Terje Nybøe

sjef

Underskrevet digitalt

Terje Nybøe (TNY004) 13.03.2022

side 14 av 14